

Geloof in eigen kunnen versterken met burgerschaps- onderwijs

Tussen 2022 en 2024 voerde mboRijnland en de Universiteit van Humanistiek het project *Geloof in eigen kunnen* uit. Het project onderzocht de invloed van een lessenserie Burgerschap op het politieke zelfvertrouwen van mbo-studenten. Het is essentieel dat het mbo bijdraagt aan de ontwikkeling van dit zelfvertrouwen, aangezien er verschillende aanwijzingen zijn dat mbo-studenten laag scoren op dit gebied.

In dit artikel bespreken we het belang van het geloof in eigen kunnen voor mbo-studenten, het ontwikkelde lesprogramma en de belangrijkste conclusies en aanbevelingen uit het onderzoek. Het project werd financieel gesteund door de Gemeente Leiden.

NOORTJE BOT, JAAP KRAAK

KANSENONGELIJKHEID EN BURGERSCHAP

Onderwijs in Nederland zou persoonlijke ontwikkeling en gelijke kansen moeten bevorderen. In de praktijk zijn er echter processen die kansenongelijkheid in stand houden of zelfs

maatschappelijk vlak.

Uit onderzoek van mboRijnland en de Universiteit voor Humanistiek, uitgevoerd in de pilotfase van het project *Geloof in eigen kunnen*, blijkt dat studenten zich minder zeker voelen over hun politieke en maatschappelijke invloed. Om die reden hebben beide onderwijsinstellingen het lesprogramma 'Wij maken het verschil' ontwikkeld. In één onderwijsperiode van circa 10 weken hielden mbo-studenten zich bezig met zelfgekozen maatschappelijke vraagstukken en leerden zij met hun inzet het verschil te maken.

GELOOF IN EIGEN KUNNEN

Geloof in eigen kunnen (of: self-efficacy) is het vertrouwen in het vermogen om een specifieke taak succesvol uit te voeren. Onderzoekers zoals Elizabeth Beaumont tonen aan

dat dit vertrouwen cruciaal is voor motivatie. Zonder dit geloof gaan we uitdagingen minder snel aan en missen we kansen om te leren en te groeien. *Politiek* geloof in eigen kunnen, of: politiek zelfvertrouwen, is essentieel voor democratische participatie: jongeren die geloven dat ze verandering kunnen realiseren, ondernemen eerder politieke actie. Mbo-studenten scoren gemiddeld lager op politiek zelfvertrouwen en burgerschapskennis dan hun theoretisch opgeleide leeftijdsgenoten. Deze kloof ontstaat al in het voortgezet onderwijs. Omdat een laag politiek zelfvertrouwen de kans op democratische participatie verkleint, kan dit kansenongelijkheid versterken. Het is immers aannemelijk dat burgers die niet of beperkt participeren, als gevolg daarvan beperkte maatschappelijke invloed hebben.

IMPLEMENTATIE IN 16 KLASSEN BINNEN HET VAK BURGERSCHAP

vergroten. Vooral mbo-studenten krijgen regelmatig te maken met vooroordelen en onderschatten vaak hun eigen capaciteiten. Juist voor deze groep is het belangrijk dat onderwijs hun zelfvertrouwen versterkt, met name op politiek en

Bepaalde maatschappelijke invloed betekent minder mogelijkheden om de eigen belangen en rechten te verdedigen.

Het lesprogramma richt zich daarom specifiek op het versterken van politiek zelfvertrouwen bij mbo-studenten. Dit gebeurt volgens vier strategieën, gebaseerd op de theorie van Elizabeth Beaumont:

1. **Political mastery:** Studenten voeren uitdagende, authentieke politieke taken uit, zoals gesprekken met beleidsmakers of het organiseren van (legale) acties. Het behalen van (kleine) successen in deze activiteiten vergroot hun competentiegevoel.
2. **Inspirerende rolmodellen:** Studenten maken kennis met voorbeelden van jongeren die zich maatschappelijk of politiek inzetten en met wie zij zich kunnen identificeren.
3. **Betekenisvolle verbindingen en netwerken:** Studenten werken samen, bouwen ondersteunende netwerken op en leggen contact met externe partijen zoals gemeentelijke beleidsmakers of maatschappelijke organisaties.
4. **Hoopvolle en realistische vooruitzichten:** Docenten ondersteunen studenten met constructieve feedback en laten zien hoe zelfs kleine acties bijdragen aan grotere veranderingen. Negatieve emoties van de studenten, zoals politiek wantrouwen, worden serieus genomen.

HET LESPROGRAMMA WIJ MAKEN HET VERSCHIL

In 16 klassen op MboRijnland werd het lesprogramma geïmplementeerd binnen het vak Burgerschap. Bij de uitvoering van de lessenserie waren vijf Burgerschapsdocenten van verschillende opleidingen betrokken. In de klassen werkten de studenten in

subgroepen aan zelfgekozen maatschappelijke onderwerpen, waarbij zij eerst een klein onderzoek deden naar hun vraagstuk en vervolgens een actie uitvoerden om het vraagstuk te beïnvloeden. Om de uitvoerende docenten zo goed mogelijk te laten bijdragen aan het versterken van politiek zelfvertrouwen, zijn zij voorafgaand aan de lessenserie geïnstrueerd over de strategieën van Beaumont.

De studenten hebben zich bezighouden met uiteenlopende maatschappelijke vraagstukken die aansluiten bij hun persoonlijke interesses. Zo wilde een groep studenten seksueel geweld onder de aandacht brengen bij medestudenten. Hiervoor hebben zij eerst een afspraak gemaakt met beleidsambtenaren in de Gemeente Leiden om het onderwerp te bespreken. In dit gesprek vertelden de studenten waarom dit onderwerp hen bezighoudt en gaven de beleidsambtenaren informatie over het onderwerp en adviezen voor een actie. Uiteindelijk hebben de studenten informatieve posters over het onderwerp gemaakt en mochten zij deze na overleg met de conciërge ophangen binnen de school. Een andere groep studenten werkte samen met een asielzoekerscentrum en maakte een waarschuwingsposter in het Arabisch over de gevaren van zwemmen in open water, naar aanleiding van eerdere verdrinkingen van AZC-bewoners. Ook heeft een groep studenten zich gericht op eenzaamheid onder ouderen. De studenten hadden met behulp van een bedrijf voor activiteitenbegeleiding een bingoavond voor deze doelgroep georganiseerd. Om organisatorische redenen was het deze studenten niet gelukt om de actie binnen de termijn van het lesprogramma uit te voeren, waardoor zij zich na afloop van het lesprogramma vrijwillig hebben

ingezet om deze actie alsnog tot een succes te maken.

Het lesprogramma sluit aan bij de huidige kwalificatie-eisen voor Burgerschap en de eisen die vanaf het schooljaar 2026-2027 zullen gelden. Onderdelen van het programma kunnen eventueel gecombineerd worden met andere vakken, bijvoorbeeld Nederlands. Binnen het project *Geloof in eigen kunnen* is het lesprogramma niet gecombineerd met andere vakken dan Burgerschap.

HET ONDERZOEK, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Om de invloed van de lessenserie te meten zijn er surveys afgenomen aan het begin en het einde van de lessenserie onder de studenten die de lessenserie hebben gevolgd en onder controlegroepen. Verder zijn er naar aanleiding van de lessenserie interviews afgenomen met studenten die het programma hebben gevolgd en docenten die het hebben gegeven.

DE UITVOERING WERD VERZORGD DOOR VIJF BURGERSCHAPS- DOCENTEN

De resultaten van het onderzoek bevestigen dat mbo-studenten vaak denken dat ze weinig invloed hebben op de politiek. Tegelijkertijd laten reacties op het lesprogramma zien dat dit kan veranderen. Zoals een student het verwoordde: 'Ik heb nu geleerd dat wij echt wel een verschil kunnen maken.' Studenten gaven aan dat het hen bewust maakt van hun stem in de maatschappij en dat het bijdraagt aan hun motivatie en zelfvertrouwen.

Docenten die het project hebben »

uitgevoerd kijken overwegend positief terug op hun deelname. Als positieve aspecten noemen zij dat studenten aan de slag gaan met onderwerpen die zij belangrijk vinden en dat ze op die manier ervaren hoe zij het verschil kunnen maken. Dit geldt vooral voor de studenten die dit grondig aanpakken. Ook was een docent positief over de uitwisseling die ontstond tussen studenten en beleidsambtenaren. Beleidsmakers werden hierdoor voor de studenten tastbare mensen die naar hen luisterden. De betreffende docent had een contactenbestand van beleidsambtenaren en kon de studenten daardoor ondersteunen en adviseren bij het leggen van het contact.

HET VERTROUWEN VERGROTEN IN HET VERMOGEN OM EEN SPECIFIEKE TAAK SUCCESVOL UIT TE VOEREN

Een succesvolle uitvoering van het programma vraagt om voldoende tijd, begeleiding en ondersteuning. Verschillende studenten en docenten gaven echter aan dat het behandelde lesprogramma erg kort is om hun acties goed te kunnen uitvoeren. Studenten moeten immers de ruimte krijgen om zich in het zelfgekozen vraagstuk te verdiepen, deze te beïnvloeden en daarbij successen te ervaren. Een langer durende lessenserie van 20 weken lijkt hiervoor een oplossing en is daarom ook een aanbeveling. Of dit daadwerkelijk bijdraagt aan betere uitvoering van het project door studenten zal geëvalueerd moeten

Belangrijke punten

- > *In het kader van een onderzoek hebben mboRijnland en de Universiteit van Humanistiek een lesprogramma voor Burgerschap ontwikkeld dat zich richt op het geloof in eigen kunnen van mbo-studenten;*
- > *Docenten stimuleren mbo-studenten om zich te verdiepen in politieke en maatschappelijke vraagstukken en kunnen hen hoopvolle en realistische perspectieven bieden om deze te beïnvloeden;*
- > *Studenten verdiepen zich in zelfgekozen politieke en maatschappelijke vraagstukken en bedenken een actie om deze te beïnvloeden;*
- > *Studenten leren contacten leggen met externe partijen, zoals beleidsmakers en maatschappelijke organisaties;*
- > *Studenten ontwikkelen het vertrouwen dat zij op politiek en maatschappelijk gebied het verschil kunnen maken.*

worden als het is uitgevoerd. Om de studenten te ondersteunen bij het benaderen van externe partijen, is een aanbeveling dat de docent een uitgebreid netwerk met contactpersonen bij invloedrijke instanties, zoals de gemeente, in kaart brengt. Dit kan voorafgaand aan het lesprogramma, maar ook met behulp van studenten.

De resultaten bieden waardevolle inzichten om het politiek zelfvertrouwen van studenten te versterken en het onderwijs verder te ontwikkelen en verbeteren. Programma's zoals 'Wij maken het verschil' kunnen helpen kansenongelijkheid te doorbreken door studenten te laten ervaren dat hun stem telt en hun

Literatuur

- > Beaumont, E. (2010). *Political agency and empowerment: Pathways for developing a sense of political efficacy in young adults. Handbook of research on civic engagement in youth*, 525-558.
- > Das, D., & Dieren, P. (2023). *Mij niet gezien: Een verkenning van de opvattingen van mbo-studenten over democratische innovaties. Rathenau Instituut.*
- > Daas, R., ten Dam, G., Dijkstra, A.B., Karkdijk, E.M., Naayer, H.M., Nieuwelink, H., & van der Veen, I. (2023). *Burgerschap in Beeld. Burgerschapscompetenties en burgerschapsonderwijs in vergelijkend perspectief. Amsterdam University Press.*
- > Mulder, L., La Roi, C., Mennes, H., Van Alebeek, C., Ten Dam, G., Van der Meer, T. & Van de Werfhorst, H. (2022) *Democratische kernwaarden in het voortgezet onderwijs; Adolescentenpanel Democratische Kernwaarden en Schoolloopbanen, jaar 3 – 2020/2021. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.*

politieke capaciteiten te ontwikkelen. Op basis van de verbeterpunten uit het onderzoek werkt MboRijnland op dit moment actief aan de doorontwikkeling van het lesprogramma. Het doel is om 'Wij maken het verschil' verder te versterken en breder beschikbaar te stellen voor burgerschapsonderwijs op mbo's in heel Nederland. ■

- NOORTJE BOT (FREELANCE DOCENT-ONDERZOEKER BIJ DE UNIVERSITEIT VAN HUMANISTIEK EN TRAINER & PROGRAMMA-MAKER BIJ DE BILDUNG ACADEMIE)
- JAAP KRAAK (DOCENT-ONDERZOEKER BIJ MBORIJNLAND)
- MEER INFORMATIE? NEEM CONTACT OP MET JAAP KRAAK: JKRAAK@MBORIJNLAND.NL